

3º Trimestre

Nome e Apelidos: _____

Le con atención os textos e realiza os exercicios propostos.

1. A música no «Renacemento»

Adoita situarse a orixe do Renacemento como fenómeno cultural e artístico, nas cidades italianas do norte e en Roma, xunto coas de Flandes e Países Baixos e, por tanto, relacionado con áreas de forte desenvolvemento urbano e comercial. Desde estes focos iniciais, o Renacemento estenderíase a toda Europa paulatinamente. A cronoloxía clásica distingue entre *quattrocento* e *cinquecento*.

Exercicio 1: Periodización - Renacemento

Lé con atención o seguinte texto e responde a cuestión.

O concepto de Renacemento aparece para a historiografía da arte e da cultura en época tan distante como o século XIX. Este termo refírese á recuperación da cultura da Antigüidade clásica tras o longo período, supostamente escuro, que suporía a Idade Media. [...]

Efectivamente, os séculos XV e XVI trouxeron grandes cambios, así como a formación dalgúns dos principios estruturais que estiveron operativos na cultura europea até as revolucións burguesas dos séculos XVIII e XIX. De feito, basta lembrar que a historiografía fai comezar no século (...) unha nova Idade Moderna.

J.Jurado: *Apuntamentos para a historia da música*

Tendo en conta a periodización que coñeces, a que século se está a referir o autor da cita? ...

- a) XIV b) XV c) XIII d) XVI

Trazos culturais do Renacemento

Facendo unha síntese, podemos enunciarnos os trazos xerais da cultura do Renacemento:

Crecemento económico e demográfico: o Renacemento ve nacer os principios da economía capitalista (bancos, letras, crédito...). Paralelamente, obsérvase un crecemento das cidades e das clases que lle son propias: a burguesía. O propio concepto moderno de Estado alcanza a súa

formulación nas obras de Maquiavelo. A nivel social, a expansión das clases burguesas favoreceu a demanda dunha arte laica, en detrimento do protagonismo da arte relixiosa que dominara o período anterior.

Desenvolvemento científico e tecnolóxico,

ilustrado pola revolución copernicana e a creatividade de personaxes como Leonardo da Vinci. sentan as bases do método científico e experimental que se desenvolve con forza e que abre a porta á ciencia moderna e á sociedade tecnolóxica.

A nivel cultural pode falarse dun xiro fundamental coa invención da imprenta a mediados do XV e as posibilidades de expansión de ideas que iso supón. O vigor das universidades e a circulación de información favoreceron a expansión do Humanismo. O Humanismo comprende toda unha antropoloxía dentro da cal a persoa pasa a ocupar un lugar central como punto desde o que se observa e valora a realidade. O pensamento individual asume a responsabilidade de elaborar unha interpretación correcta do mundo mediante un medio crítico baseado na experimentación. O punto de vista crítico do Humanismo respecto diso dunha interpretación dogmática do

mundo é, en boa parte, o desencadenamento da crise relixiosa e dos movementos protestantes do XVI.

A creación artística será un dos aspectos máis rechamantes do período. En primeiro lugar polo novo concepto de arte: o artista xa non é un artesán ao servizo da inspiración divina, senón un creador que aspira ao status de home de ciencia. Poucos períodos da Historia de Occidente coñeceron un ritmo de produción de obras de arte tan intenso en calidade e cantidade como este, porque posta ao servizo da exaltación do poder persoal (príncipes, papas...) a creación artística convértese nun elemento de prestixio privilexiado, facendo do mecenado unha institución obrigada para calquera poderoso.

(J.Jurado *Apuntamentos para a Historia da Música*. Ed. Dos Acordes. Vigo 2017.)

Exercicio 2: Trazos da cultura do Renacemento

Realiza un resumo das principais características que consideras definen a cultura renacentista, tendo en conta o texto do Profesor Jurado.

Técnicas de composición da música renacentista

Exercicio 3: Técnicas compositivas

Indica cales son consideradas como «principais técnicas de composición da música renacentista» segundo os teus apuntamentos de clase. Describe as principais características de cada unha delas.

1. ...

Consiste en

2. ...

Consiste en

3. ...

Consiste en

4. ...

Consiste en

Escolas e xeracións de compositores do renacemento

A escola franco-flamenca

A guerra dos Cen Anos conduciu a unha diminución da importancia musical de Francia, que fai desviar a hexemonía musical desta nación e de Italia cara a Inglaterra, Borgoña e, sobre todo, Flandes. Estas cortes serán escenario de festas relixiosas e profanas nas que a música ocupa un posto relevante. Nelas fúndanse capelas musicais principescas a imitación da papal.

Na evolución da música do continente atopamos dúas tendencias: unha, central, herdeira do *Ars Nova* e outra, periférica, de influencia inglesa. Foi esencial neste sentido a achega

de Dunstable, que estaba ao servizo do duque de Bedford e, por tanto, pertencía ás tropas invasoras do continente, e que entrou en contacto con músicos franco-flamencos e borgoñones.

A súa música caracterízase por:

- **Ritmos regulares e melodías sinxelas**
- **Motetes a tres voces** (algún a catro); aínda emprega a isorritmia nalgún deles
- **Cancións a tres voces** con influencias tanto italianas como da *Chanson*.

Exercicio 4: Compositores franco-flamencos ou borgoñones

Dentro da **escola franco-flamenca**, adóitanse distinguir varias xeracións de compositores. Completa os seguintes apartados:

- A **primeira xeración**, ten como principais representantes a
Principais características:

Principais características:

- A **segunda xeración** está representada por
Principais características:

- Na **cuarta xeración**, os compositores máis destacados son
Principais características:

- A **terceira xeración** está representada sobre todo por

- A **quinta xeración**, ten como principal representante a
Principais características:

Exercicio 5: Renacemento en Italia

Resume as principais características que consideras son representativas do «Renacemento italiano».
Indica as principais formas de música profana que coñeces.

Exercicio 6: Renacemento en España

Resume as principais características do «Renacemento español».
Indica as principais formas e músicos representativos desta época.

Exercicio 7: Renacemento en Francia

Resume as principais características que consideras son representativas do «Renacemento francés».
Indica as principais formas de música profana que coñeces.

Exercicio 8: Renacemento en Inglaterra

Resume as principais características do «Renacemento inglés».
Indica as principais formas e músicos representativos desta época.

Exercicio 9: Renacemento en Alemaña

Resume as principais características do «Renacemento alemán».
Indica as principais formas e músicos representativos desta época.

Lutero e a reforma

A música na alemaña da época renacentista, ven determinada por un feito dunha grande repercusión dentro do seo da igrexa cristiá; a fixación das 95 teses de Wittemberg de **Martiño Lutero**, publicadas un 31 de outubro de 1517. Con este feito, iníciase o proceso que habería de desembocar no **cisma protestante**. Será a partir do 1521, cando o *luteranismo* se difunde por toda Europa central. Dentro do eido musical, a repercusión deste feito está determinada pola importancia que terá a *coral* dentro da música sacra no seo da Igrexa.

A coral alemá

A coral é en orixe un canto relixioso monódico, en alemán, con ritmo sinxelo, melodía de ámbito curto, por graos conxuntos e estilo silábico. A súa sinxeleza, e o feito de que moitas destas melodías fosen populares, garantiron unha ampla difusión deste estilo vocal. A execución da coral ía desde os máis sinxelos cánticos monódicos (cantados ao unísono) até as grandes presentacións de *corais* harmonizadas, onde á melodía cantada pola comunidade, súmase agora o acompañamento de órgano –ou instrumentos– e dun coro especializado. Ao longo da evolución da *coral*, distinguimos:

- **Coral de tenor** (como C.F.), propio do século XVI, tanto polifónico como homofónico. De estilo sinxelo, é cadrado, sobre baixo harmónico e con cadencias claras.
- **Coral de soprano** (como C.F., é dicir, paráfrasis), a catro partes con acompañamento de órgano; aparece a finais do XVI.
- **Motete-coral**, da mesma época, tomando a coral como C.F. en estilo motete (contrapunto imitativo).

A Contrarreforma

A resposta da igrexa católica ás reformas protestantes foi a convocatoria do Concilio de Trento, que se celebrou na cidade do mesmo nome entre os anos 1545-1563. Será nos dous últimos anos da súa celebración, cando se abordan as cuestións musicais e se debate sobre a música que se empregaría na liturxia.

A Escola Romana

As sesións do Concilio de Trento puxeron de manifesto a necesidade dunha reforma en profundidade da práctica musical no seo da liturxia. Os procedementos das misas de parodia, os excesos dos instrumentos, o artificio das voces (...) chegaban a facer incomprendible o texto sacro, polo que conduciron a un afastamento perigoso para o dogma e o adoutramento de fieis que se procuraba na liturxia. Estas orientacións de estilo deron lugar ao que se coñece como Escola romana.

Por **Escola Romana** enténdese ao grupo

de compositores que actuaron durante o século XVI na Capela Papal en Roma, onde o máximo representante é **G.P. da Palestrina**. A súa música caracterízase por: unha melodía sinxela e *cantabile*, ritmo fluído e tranquilo, texturas imitativas pero non excesivamente densas, harmonías triádicas, textos comprensibles con preferencia ao emprego de tenores gregorianos como C.F. (aínda que emprega tamén paráfrasis, parodia e composición libre). O seu estilo é sobrio austero e equilibrado. A súa música foi considerada a expresión máis perfecta do estilo eclesiástico.

A súa arte resume todo o século que lle precede, englobando todas as técnicas da composición polifónica e os seus xéneros.

A obra de Palestrina é case integramente relixiosa, aínda que tamén se atopan *madrigales* sacros e profanos. Foi admirado en toda Europa, aínda que a súa calidade non reside tanto na novidade dos seus métodos como na intelixencia coa que os utilizou.

A Escola Veneciana

Si a Escola Romana significou a perfección total, dentro dunha evolución, máis que innovación, a Escola Veneciana presenta características singulares que a diferencian claramente do resto das escolas polifónicas.

Aparece por primeira vez música para dúas ou máis coros de voces *coro spezzato*, creando con iso uns efectos antifonales de coros que dialogan. O escenario no que se desenvolvía a música desta escola, era a catedral de estilo bizantino de San

Marcos, cuberta de cúpulas e de magníficos mosaicos, que proporcionaba un marco incomparable para a experimentación da **técnica policoral**; a estes coros engadíase en moitas ocasións instrumentos para lograr maior forza. O efecto policoral, tal e como se practicou en Venecia en tempos dos Gabrieli, está na base da técnica do *concertato*, que se consolida como o ideal estético do Barroco a partir dos inicios do século XVII. O aumento no número de voces e o uso de dous coros (técnica do *dobble coro*) proporcionoulle gran brillo e esplendor.

Todo isto é a representación do ambiente festivo-relixioso, cívico e social que se desenvolve ao redor da Basílica de San Marcos e a nobreza veneciana. O promotor da nova escola veneciana é o flamenco Willaert, mestre de capela na citada basílica de San Marcos. A maiores do novo estilo do dobre coro, os seus progresos foron considerables no campo da música instrumental. Outros autores, á parte dos Gabrieli, foron Zarlino e Cipriano de Rore.

Exercicio 10: A música da Reforma - a coral

1. Que supón a «reforma luterana» no contexto musical alemán?.
2. Que entendes por *coral*? ...

3. Que tipos de *coral* coñeces? ... Indica en que consisten.